Postvæsenet i Gørding Sogn ca. 1850 - 1920

Af Jytte Beier

I 1624 indstiftede Kong Kristian d. 4. det danske postvæsen. I hele Danmark var der i 1624 kun 2 postmestre, én i København, og én i Kolding, som var et knudepunkt i Jylland. Al post til Jylland kom først til Kolding og blev derfra sendt videre.

I Odense og Viborg var det landstingsskriveren, som tog sig af postforretningerne. I andre byer tog værten på det gæstgiveri, som budet tog ind på, sig af postforretningerne, dette var bestemt af borgmester og råd.

I Kong Kristian d. 4.'s forordning fra 1624 står der bl.a. om betaling til budene:

»Riber Budde:	Fra Kolding til Foldingbro	4 Skil.
	o c til Ribe	8 -
	Rethour	
	Fra Ribe igen til Foldingbro	4 Skil.
	o c til Kolding	8 - «

Det var starten på det danske postvæsen.

Landbefolkningen skulle jo så have hentet posten i den nærmeste købstad. Og forud for vor tids postbude var der så sognebudet, som blev overtaget af de lokale folk. Det var som regel gamle mænd eller invalide, som var uanvendelige i landbruget, og som ikke kunne skaffe sig anden beskæftigelse, og så var sognet fri for at forsørge dem. Sognebudet fik et årligt vederlag eller fik betaling for hver gang. Man kan også, når man ser billeder fra gammel tid fornemme, at det har været hårdt at skulle gå de lange ture. De har for det første tykt varmt tøj på, en bredskygget hat til at skærme for solens stråler om sommeren og sne og slud om vinteren, dernæst træsko og lange tykke strømper, der når til knæene. I den ene hånd en stok til at støtte sig til, og over den anden arm har de enten en sæk, eller der hænger en taske til posten. Og de har jo nok også haft både mad og drikke med.

Postvæsenet ved midten af 1800-tallet

Men nu er vi så nået frem til midten af det 19. århundrede. Som først fortalt

var Ribe en af de byer i Danmark, som fik post i 1624. Og det var i Ribe, at Gørding Sogn skulle hente sin post.

Dengang og frem til 1909 var Vejrup og Gørding et samlet sogn, så der skulle jo hentes og bringes post fra og til Vejrup. Det skal lige siges, at i 1845 var der i Gørding Sogn 190 familier eller 834 indbyggere.

I den periode, vi nu er nået frem til ca. 1850, var der i Gørding en mand, der hed Peter Måsbøll, som boede på en lille ejendom med 3-4 tdr. land, nu Bjerndrupvej 5. Han var sognebud og skulle gå til Ribe to gange om ugen efter posten. Han gik med en trillebør, hvorfra der gik nogle remme, som hvilede på skuldrene. Det har været en lang og tung vej, særligt om vinteren, når der har ligget sne at skulle vade igennem med den tunge trillebør. Og dengang var der heller ikke hjul med luft i ringene, men jern der var slået omkring hjulene. Vejene var heller ikke asfalteret, som de er i dag. I det hele taget skal vi tænke på, at det var et helt andet landskab dengang. Der var meget hede og uopdyrket land, og vejene var fulde af huller, og når det havde regnet, stod der vand i dem. Der var jo heller ikke så tæt bebyggelse som nu.

Selv på en rigtig kold vinterdag måtte sognebudet tidligt af sted for også at nå hjem, inden det blev alt for mørkt, thi gadebelysning fandtes ikke. At skulle gå så langt i et trist, koldt og bart landskab og så kørende med den tunge trillebør, selv om han skød en lille genvej over Ilsted og Sejstrup og derfra til Ribe - det må have været hårdt.

Dengang var der intet apotek i Gørding, så sognebudet havde også medicin med foruden pakker, og så som sagt posten. Han bragte også bud med til lokalbefolkningen indbyrdes.

Når han så kom hjem, afleverede han posten forskellige steder, hos købmanden i Lourup, Bykroen i Gørding, Boldbjerggård i Tange, Suderkrogård, nok også kroen i Vejrup og måske andre steder i Vejrup. Folk på landet var meget glade for deres sognebud. Og da der i 1848 kom en regulering af landpostvæsenet, slog det af den grund først igennem i 1860 med 3 ugentlige landpostruter i landet.

I de følgende år bredte de sig ud over landet. Og da så banen blev bygget og var færdig i Gørding i 1874, begyndte landposten også her. Men inden den første egentlige landpost startede, og inden banen kom og efter Peter Måsbøll, var Hans Westergaard sognebud til Ribe. Også han gik med trillebør. Han boede det sted, der nu hedder Sdr. Lourupvej 16, hvor han havde en ejendom, som nu tilhører et barnebarn af Aksel Hansen.

Aksel Hansen fortæller om Hans Westergård, at inden han blev sognebud, arbejdede han på Bramming Hovedgård, og der gik han også frem og tilbage til arbejdet. Et andet eksempel viser ligeledes, at han ikke har været bange for at bruge sine ben, idet han gik til Jernvedlund med napoleonstærte for bager Willumsen. Fru Marie Willumsen var en datter af Hans Westergård.

Landpost Peter Berthelsen med datteren Anna-Birgit og pakkepostvognen i 1932.
(Foto: Gørding Sognearkiv).

Postbude efter 1874

Men så kom banen altså, og så var det jo ikke nødvendigt at hente posten i Ribe mere. Og nu startede den første egentlige landpost. Han hed Anton Nielsen, var udlært skrædder og virkede i Gørding i 6-7 år, inden han blev forflyttet til Gredstedbro. Som nogle af de efterfølgende postbude kom Frans Peter Berthelsen, August Thidemann, Hans Wenzel Brodersen, Andreas Thomsen og Kristen Larsen Kristensen.

Om Hans Wenzel Brodersen kan jeg fortælle, at han kom fra Sønderjylland, han boede Stårupvej 2. Nu har barnebarnet Peder Brodersen ejendommen. Hans W. Brodersen havde turen Bækmark, Vejrup, og hver formiddag fik han kaffe i Gørding Præstegård, når han kom med posten, og på hjemvejen var han inde for at hente den post, der skulle sendes. Han holdt op med at være post den 1.11.1919, da havde han gået i ca. 30 år. Som afskedsgave fik han et guldur og et diplom for tjenesten.

Og så var der Frans Peter Berthelsen, som boede i Søndergade nr. 28. Han gik post til 1918, hvor han blev syg og døde. Sønnen Peter Berthelsen, der var uddannet gartner, kom hjem og overtog postgangen efter sin far. Frans Peter Berthelsen havde forskellige ture: Bøel og turen Suderkrogård. Han gik post i 30 år. Sønnen Peter Berthelsen, der var kendt for, når han smed avisen ind, at råbe: »4 sider løgn, 4 sider annonce«, gik post i 41 år, og nu er barnebarnet til Frans Peter Berthelsen post, og har været det foreløbig i 29 år.

Om August Thidemann ved jeg ikke så meget undtagen, at han også begyndte at gå post i 1880'erne, og at han havde Stårupturen.

Og Kristen Larsen Kristensen boede Kirkevej 9, hvor nu sønnen Richard Kristensen bor. Han havde forskellige ture bl.a. Bækmark og Bøel. Han startede som post i 1902, og gik i 37½ år. Sønnen Richard Kristensen har også gået post i Gørding, men er nu gået af.

Andreas Thomsen startede også ca. 1890, han boede Solbakken, Gørding.

Peter Elias Petersen kom senere til i 1919, han boede på hjørnet af Møllegade og Tværgade, og han gik post i Gørding i 37 år.

Og så var der post Erhartsen, der også var et af de gamle postbude, der startede i Gørding.

Postbud omkring århundredskiftet

Hvordan var det så at være post dengang, f.eks. i 1902. Selv om vi er nået frem til 1902, gik posten stadig turen, selv om ruten nok ikke var så lang, som da sognebudet gik, men nu var det så til gengæld hver dag. Men f.eks. turen Gørding-Bækmark, der var ruten fra Gørding ad Bykroen, præstegården, skolen (da lå skolen jo neden for kirken), klædefabrikken, Gørdinglund, N. Gørding, Ø. Bjerndrup, S. Vejrup, Bækmark og tilbage over V. Bjerndrup og Hessellund. Budet skulle undervejs tømme postkassen på følgende steder: Gørding Bykro, Ø. Bjerndrup og Hessellund.

Det samme postbud får ny kontrakt i 1904 og får nu et nyt distrikt, som hedder, Gørding, Bøel og ruten er fra Gørding ad Sdr. Gørding, Aike, Risagergård, Fladsbjerg, N. Bøel, den del af Ilsted, der ligger ved og øst for Gørding - Sejstrup vejen, Sdr. Bøel, Skølvadgård, Tange, Tange Mark syd for Tange, Stenderupvejen og Tange Ris. Der skulle tømmes postkasse i Sdr. Bøel.

Arbejdstiden var i 1902 7½ time daglig med start kl. 8.00 som udgangstid. Ingen omdeling på søn- og helligdage. Han var i 1902 kontraktansat, og der står om lønnen, at den er 562,50 kr. årlig. I 1904 steg arbejdstiden til 9 timer daglig, men nu var lønnen 675 kr. årlig. Og i 1910 steg lønnen til 800 kr. + alderstillæg 120 kr., i alt 920 kr. årligt.

Uniformen bestod af hue, jakke og benklæder, en jakke til sommerbrug og regnslag. Jeg vil citere kontrakten.

Hvis en post gik hen og blev syg, står der i kontrakten:

»Budet er forpligtet til selv personlig at udføre sin tjeneste med mindre, han er forhindret ved sygdom. I sådanne tilfælde, som nærmere må godtgjøres for posteks.pdt. i Gørding, samt når budet måtte ønske tjenestefrihed på en eller flere dage, og dette tilstedes ham af postvæsenet, har han ladet sin tjeneste udføre på egen regning og risiko ved en pålidelig mindst 18 år gammel person, som af postvæsenet godtages«.

Der står på egen regning og risiko. I en anden paragraf står:

»Budet er postvæsenet ansvarligt for den skade eller det tab, som ved uorden, forsømmelighed eller mislighed fra hans side måtte blive forårsaget. Til sikkerhed herfor samt for de ham betroede midler skal han stille kaution på den af Generaldirektoratet for Postvæsenet til enhver tid forlangte for et beløb af 400 kr.«.

400 kr. - når en årsløn var 562 kr.

Postbudet kunne opsige kontrakten med 3 måneders varsel, medens postvæsenet kunne opsige til enhver tid. Dog ville der ikke blive gjort brug af denne ret, uden særlige omstændigheder måtte fordre det.

Befordringsmidlet var »apostlenes heste«, men i 1894 fik landposten lov at benytte cykel, men der har jo nok været mange, der ikke har haft råd til en sådan.

Om vinteren hjalp landbefolkningen på ruten, enten ved at stille hest eller slæde til rådighed. Nogle steder stod bondemanden nede ved vejen og ventede på posten. Han sagde, at nu skulle han nok dele resten ud, og i yderdistrikterne var der nogle steder, hvor de bare skulle lægge det, så skulle bønderne nok dele det ud.

Og så var der maden. På ruten Gørding - Bøel spiste posten 4 dage i ugen bestemte steder. Tirsdag, onsdag, torsdag og fredag var fast. Tirsdag hos læreren i Ilsted Skole, onsdag hos sognerådsformand Mads Peter Madsen, Ilstedgård, torsdag hos Frederik Bruun, Ilsted. Mandag og lørdag var ikke besat, rutens beboere skiftedes til at give ham mad de dage. Eftermiddagskaffen fik han sidst på turen forskellige steder. Posten, der havde Stårup-turen, fik også mad bestemte steder, og en sommerdag, da manden var i engen og posten var en del forsinket, gik konen hen for at sove til middag. Men inden havde hun sat en budding i ovnen. Da så posten endelig kom og ingen fandt hjemme, troede han, at buddingen var til ham alene. Så da manden kom sulten hjem fra engen, havde posten spist det hele.

En landpost var som sagt kontraktansat. I 1906 fik landposten pensionsret og i 1914 blev hele udgiften til stedfortræder betalt. Og fra 1919 blev de statstjenestemænd.

Der kom også regler for, hvad der krævedes for at blive post. Han skulle kende egnen, være sund og uden legemsfejl, have en uplettet vandel, ingen gæld, have en tydelig håndskrift og kunne cykle.

En landpost skulle næsten være som i familie med ruten. Man delte sorger og glæder, og konen satte sig som regel ned og spurgte til og fortalte om, hvad der var af nyt.

Men man skulle aldrig gå med sladder fra den ene til den anden. Og man deltog i alle fester, som blev afholdt. Det kunne jo godt være lidt hårdt ved pengepungen, hvis man skulle give til alle.

Og folk skønnede på deres post, der er igen et eksempel. Posten, der havde

Postbudene uden for postekspeditionen ved Gørding Station. Billedet er formentlig fra o. 1910. (Foto: Gørding Sognearkiv).

ruten Bøel-Ilsted, gik turen, da han ikke havde råd til en cykel. Men i julen 1911 samlede ruten ind til en cykel, som han fik i julegave, samt en liste med navnene på alle dem, der havde givet.

Og når posten havde 25 års jubilæum, var det folk på ruten, der holdt festen. Som regel i forsamlingshuset med kaffe for ruten og den del af postens familie, der boede i nærheden. Og æresgæsten var selvfølgelig posten, som fik overrakt en gave og blev hyldet på behørig vis.

Under krigen og op til jul fik posten forskellig slagtemad bl.a. blodpølse hos de forskellige landmænd. De blev så velforsynede, at de havde mad langt ind i det nye år.

Men når vi nu er nået til 1987, og posten stadig går mange skridt og kan blive våd og forfrossen, er der alligevel sket meget store fremskridt, siden sognebudet gik med trillebør til Ribe.

Litteratur

Jørgen Bergsøe (red.): *Det Kgl. Danske Postvæsen gennem 300 Aar 1624-1924.* Kbh. 1924.
(Christensen, C. M.; J. Høgh og P. Jensen:) *Vor Stands Historie. Dansk Postforbund 1908 - 16. August - 1933.* Kbh. 1933.

Jytte Beier, f. 1938 i Bramming. Sygehjælper på plejehjemmet Østergården.
Adr.: Nørregade 37, 6690 Gørding.